

СУЧАСНА АРХІТЕКТОНІКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСАДАХ ПРОЕКТНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

MODERN ARCHITECTONICS OF THE MECHANISM OF INNOVATION DEVELOPMENT MANAGEMENT OF NATIONAL ECONOMY ON THE BASIS OF A PROJECT-ORIENTED APPROACH

Досліджено теоретичні питання побудови механізму управління інноваційним розвитком національної економіки на засадах проектно-орієнтованого підходу як цілісної системи базових елементів. Визначено понятійно-категоріальну площину формування механізму управління інноваційним розвитком національної економіки на засадах проектно-орієнтованого підходу. В статті виділені принципи формування механізму управління інноваційним розвитком національної економіки на засадах проектно-орієнтованого підходу. Визначено перелік основних функцій та механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу надано їх характеристики, серед яких: цільова, стимулююча, нормативна, коригуюча, соціальна, контрольна, мотиваційна.

Ключові слова: механізм, механізм управління, інноваційний розвиток, механізм управління інноваційним розвитком, проектно-орієнтований підхід до управління.

Исследованы теоретические вопросы построения механизма управления инновационным развитием национальной экономики на основе проектно-ориентированного подхода как целостной системы базовых элементов. Определены понятийно-категориальную плоскость формирования механизма управления инновационным развитием национальной экономики на основе проектно-ориентированного подхода. В статье выделены принципы формирования механизма управления инновационным развитием национальной эконо-

номики на основе проектно-ориентированного подхода. Определен перечень основных функций и механизма управления инновационным развитием на основе проектно-ориентированного подхода предоставлено их характеристики, среди которых: целевая, стимулирующая, нормативная, корректирующая, социальная, контрольная, мотивационная.

Ключевые слова: механизм, механизм управления, инновационное развитие, механизм управления инновационным развитием, проектно-ориентированный подход к управлению.

Theoretical questions of construction of the mechanism of management of innovative development of national economy on the basis of project-oriented approach as a holistic system of basic elements are investigated. The conceptual and categorical plane of formation of the mechanism of management of innovative development of national economy on the basis of project-oriented approach is defined. The principles of formation of the mechanism of management of innovative development of the national economy on the basis of project-oriented approach are highlighted in the article. The list of basic functions and mechanism of management of innovative development on the basis of project-oriented approach is defined, their characteristics are given, among them: target, stimulating, normative, corrective, social, controlling, motivational.

Key words: mechanism, mechanism of management, innovative development, mechanism of management of innovative development, project-oriented approach to management.

УДК 330.341.1

Старченко Г.В.

к.т.н., доцент,
докторант кафедри публічного
управління та менеджменту організацій
Чернігівський національний
технологічний університет

Постановка проблеми. Трансформаційні зрушення впродовж останніх років пов'язані з активним поширенням цифрових технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства. Інтеграція цифрових технологій у процеси виробництва, діджиталізація промисловості поступово стає пріоритетом формування державної економічної політики. Саме цей аспект проблеми створює для національної економічної системи важливий пласт теоретичних, методологічних та практичних проблем подальшого розвитку на новій інноваційній основі, що спричиняє необхідність вибудови відповідного механізму реалізації інноваційного розвитку та нових підходів в управлінні ним.

Тому слід звернути увагу на те, що в сучасних економічних умовах механізм управління має свій запас методів та інструментів здійснення впливу згідно з поставленими цілями. Такі засоби впливу у сфері інноваційного розвитку не достатньою мірою відповідають вимогам і закономірностям

економічного розвитку. Система класичних елементів, спрямованих на управління у межах цієї сфери, зокрема наукові дослідження, освітня діяльність гарантується державним фінансуванням, за умови надання коштів держбюджету. На цьому етапі фінансове забезпечення національної інноваційної системи можливе за умови додаткових фінансових вливань та компетентного використання грошових ресурсів.

Враховуючи масштаб сучасних проектів (кіберфізичні системи, Інтернет речей, Індустрія 4.0, Smart grid, із розробленням цифрових платформ в різних сферах економіки), їх технологічну складність та потребу в значних обсягах інвестицій, а також необхідність їх швидкого територіального розгортання доцільності поступово набувають побудова та управління відповідними сервісними моделями реалізації зазначених проектів. Варто зробити наголос, що такі сервісні моделі стають дедалі більше сучасним механізмом забезпечення

виконання державою своїх функцій без значних вкладень капіталу, а бізнесу – інвестувати кошти в нові варіанти отримання прибутків.

Таким чином, складність інноваційного розвитку, залучення до його забезпечення значного кола різноманітних учасників вимагають їх злагодженої роботи. Синхронізація їхньої діяльності в цій сфері можлива лише через забезпечення ефективного функціонування механізму управління інноваційним розвитком на основі використання проектно-орієнтованого управління. Це можливо здійснити через розуміння теоретичних та методологічних засад створення та існування такого механізму. Отже, актуальними постають питання пізнання концептуальних положень функціонування механізму інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Варто відзначити, що у сучасній економічній літературі у переважній більшості випадків управлінський аспект інноваційного розвитку розкривається шляхом використання поняття механізму з ресурсної точки зору як сукупності організаційно-економічних, інституційних відносин щодо акумулювання, розподілу та перерозподілу будь-яких видів ресурсів з метою досягнення цілей розвитку на макро-, мезо-, або мікрорівні. Зокрема, у наукових дослідженнях проблем поєднання, державного управління та методології проектного управління до забезпечення інноваційного розвитку притаманні наукові здобутки таких авторів як Ю. Ковбасюк, В. Бакуменко, Д. Безносенко, О. Кравченко, С. Бушуєв, Н. Бушуєва та інші. Вказані науковці заклали значний фундамент, що дає змогу розвинути основні теоретичні положення проектно-орієнтованого підходу та поширити його на практичні процеси досягнення цілей інноваційного розвитку національної економіки. Разом з тим, розуміння сутності механізму, який сформований у наукових працях є вірним з позицій економічного розуміння, однак дещо звуженим стосовно загальної сукупності його структурних елементів та характеру їхньої взаємодії для пояснення всієї складності проблем інноваційного розвитку. Це зумовлює подальші дослідження сутності та структури механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу.

Постановка завдання. Метою даної статті є розкриття специфіки та характеристик структурних елементів механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриваючи проблематику механізму в економічних дослідженнях, варто відзначити, що поняття механізму активно використовується у багатьох науках. Зокрема, С. Рибак вказує, що сам термін «механізм» був запозичений економічною наукою з техніки, і означає «спосіб взаємозв'язку між різнорідними елементами й у сучасних умовах широко

використовується в дослідженнях суспільних процесів узагалі й економічних зокрема» [1, с. 44]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «механізм» визначається «як внутрішня будова, система чого-небудь, сукупність станів і процесів, з яких складається певне явище...» [2, с. 665]. В економічних дослідженнях механізм найчастіше уявляється як специфічна сукупність елементів, станів і процесів, розташованих у послідовності з певними вибудованими зв'язками, відносинами, які визначають порядок певного виду діяльності [3, с. 16].

Отже, механізмом доцільно розуміти складову формування, функціонування та розвитку будь-якого об'єкта, сукупність взаємопов'язаних компонентів, які в сукупності забезпечують можливість реалізації відповідного процесу та у разі зміни серед компонент уможливають трансформацію зазначеного об'єкта у бажаний майбутній стан.

Для обґрунтування основних заходів забезпечення інноваційного розвитку національної економіки механізм є важливою складовою проведення такого дослідження. Його розгляд дозволяє з'ясувати сукупність базових методів та інструментів, які доцільно використовувати для підвищення ефективності взаємодії між різними учасниками інноваційного процесу в ході реалізації основних управлінських функцій.

Сутність механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу варто розглядати як сукупність взаємопов'язаних компонентів, що забезпечують можливість реалізації процесу підвищення рівня інноваційності в суспільстві, що сприяє розвитку національної економіки (рис. 1).

Доцільно зважити на той аспект, що реалізація основних функцій управління економічною системою здійснюється за допомогою методів управління. Послідовність впровадження цих методів в дію складає механізм управління інноваційним розвитком національної економікою.

Розглядаючи механізм управління інноваційним розвитком з позицій проектно-орієнтованого підходу варто відзначити, що він реалізується на рівні національної економіки. З огляду на зазначене при його розкритті набуває додаткової наукової аргументованості важливість розуміння суті державного управлінського механізму чи механізму державного управління. Зокрема розрізняється наукова позиція, що: «механізми державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей» [4, с. 248].

Узагальнюючи основні підходи до розуміння суті механізму управління з державницьких позицій його розгляд пропонується з таких основних позицій:

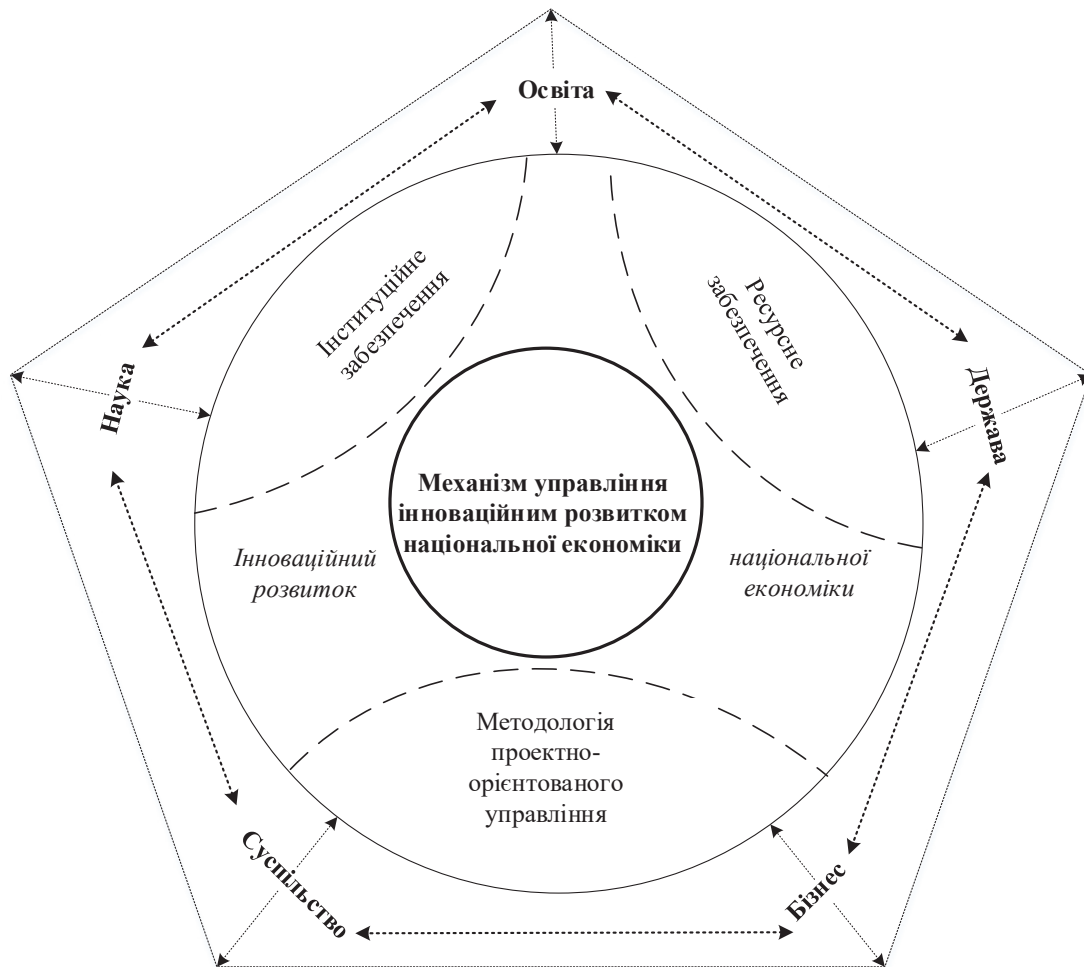

Рис. 1. Науковий конструкт механізму управління інноваційним розвитком національної економіки на засадах проектно-орієнтованого підходу

– інструмент реалізації функцій держави та її виконавчої влади [5];

– система заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких державна влада впливає на будь-які відносини в межах суспільства для того, аби досягти поставленої мети [6; 7];

– комплексна система державного управління, до складу якої входять конкретні механізми управління (економічний, мотиваційний, політичний, правовий тощо), які в сукупності здатні забезпечити збалансоване та ефективне функціонування єдиного державного механізму [8; 9, с. 15];

– комплекс засобів планування процесів управління та способів впливу на керовані об'єкти із застосуванням певних управлінських методів, що спрямовані на втілення цілей держуправління [10; 11];

– система, що створена для втілення держуправління на практиці та досягання визначених завдань, маючи свою структуру, методологію, важелі, засоби впливу на об'єкти управлінської діяльності з певною правовою, нормативною та інформаційною базою [12].

Таким чином, можна констатувати, що механізм управління має системний характер і призначений

для практичного застосування у сфері державного управління, а оскільки проектно-орієнтований підхід до управління інноваційним розвитком національної економіки досить тісно пов'язаний з макроекономічними процесами, механізм має бути орієнтований на досягнення заявлених завдань і характеризуватися визначеною структурою, методологією, чинниками та засобами впливу на управлінські процеси й елементи, за відповідного правового, нормативного та інформаційного забезпечення.

На нашу думку, у найбільш загальному розумінні механізм управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого управління являє собою цілісну систему управління проектами інноваційного розвитку, що призначена для організації взаємодії між проектно-орієнтованими суб'єктами економіки, державними інститутами щодо формування та використання обмежених ресурсів, з урахуванням обмежень за витратами, термінами і якістю проектів, регулювання та стимулювання процесів створення та впровадження новинок у напрямі забезпечення темпів та якості економічного зростання.

Механізм управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу у вузькому розумінні відображає економічні відносини, які формуються під впливом інновацій. У широкому розумінні – економічні відносини, які орієнтовані на створення та впровадження проектів інноваційного розвитку, оскільки сам інноваційний розвиток супроводжується взаємозв'язком кількісних та якісних змін, результати реалізації таких проектів спричиняють виникнення нового стану економічної системи та призводять до зміни у її структурі. Таким чином, механізм управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу доцільно визначати різнорівневою ієрархічною сукупністю основних елементів, що взаємопов'язані та взаємодоповнюються між собою та їх типових груп (суб'єктів, об'єктів, принципів, методів та інструментів тощо), а також різноманітних варіантів і способів їх взаємодії, у процесі та під впливом яких гармонізуються економічні відносини між усіма проектно-орієнтованими суб'єктами, задіяними у створенні та впровадженні проектів інноваційного розвитку, результати реалізації яких спричиняють виникнення нового стану економічної системи та призводять до зміни у її структурі.

Слід врахувати, що окреслене з методологічної точки зору розкриває структурну різnorodність та поліформованість механізму за його цільовим спрямуванням. Отже, формування структури механізму залежить від умов функціонування економічної системи. Його формування та функціонування здійснюється в рамках існуючої сукупності форм і методів господарювання, за допомогою яких організовано відносини щодо реалізації проектів інноваційного розвитку.

Узагальнення основних підходів до розуміння суті механізму дає підстави виокремити загальні особливості механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу: 1) наявність суб'єктів господарських відносин в ході розробки та впровадження проектів інноваційного розвитку; 2) організація взаємодії між суб'єктами господарських відносин з приводу проектів інноваційного розвитку; 3) правила та умови взаємодії в ході розробки та впровадження проектів інноваційного розвитку; 4) зміст правил взаємодії, які зводяться до форм, методів та інструментів регулювання взаємодії між суб'єктами господарських відносин за проектами інноваційного розвитку.

Огляд наукової літератури дає підстави стверджувати, що на сьогодні не встановлено єдиного «уніфікованого» складу механізму. Передусім це пов'язане з різними об'єктами і елементами, що досліджуються. Зокрема, у окремих дослідженнях пропонується до складу механізму відносити три підсистеми: організаційно-правову, соціально-економічну, фінансово-інвестиційну [13, с. 15].

Таким чином, доцільно визнати, що механізм управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу вміщує організаційні, економічні та фінансові підходи, методи та принципи формування інноваційної політики та стратегії її реалізації, які забезпечують зростання конкурентоспроможності, рівня соціально-економічного розвитку та високого рівня добробуту та якості життя. Структурна схема механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу наведено на рис. 2.

Перелік основних функцій механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу, в цілому співпадає з тим, який більшість авторів пропонують розглядати стосовно державного регулювання економіки в цілому. Тому з цієї точки зору основні функції розкриватимуться з загальноновизнаного підходу [12; 14] та включатимуть такі:

1) цільова, яка передбачає встановлення пріоритетів, цілей і напрямів інноваційного розвитку національної економіки;

2) стимулююча, що обумовлює формування базових регуляторів впливу на основних учасників проектів інноваційного розвитку в цілому, і скеровуватимуть організаційно-економічні процеси в рамках, визначених на загальнонаціональному рівні;

3) нормативна, згідно із якою на законодавчому рівні визначаються умови створення та реалізації проектів інноваційного розвитку;

4) коригуюча, що передбачає процедуру коригування розподілу ресурсів між проектами для забезпечення розвитку, унеможливлення прояву негативних явищ та зриву запланованих термінів досягнення цілей проектів;

5) соціальна функція забезпечує досягнення соціальних ефектів в ході реалізації проектів інноваційного розвитку (створення нових робочих місць, заходи соціального забезпечення тощо);

6) контрольна функція, яка обумовлює здійснення державного нагляду та контролю стосовно виконання законодавчих норм, дотримання стандартів при реалізації проектів інноваційного розвитку в національному господарстві;

7) мотиваційна функція проявляється у трансформації ментальності суспільства у сприйнятті інноваційних зрушень як об'єктивної реальності сьогодення та перспективи подальшого розвитку суспільства. Ця функція реалізується шляхом довгострокового використання методів впливу на ставлення економічних суб'єктів до інноваційного процесу. Ця функція дає змогу поступово в суспільстві формувати традиції новаторства.

Метою реалізації механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу визначимо створення сприятливих умов для структурного вдосконалення національної економіки суб'єктами інноваційної діяльності

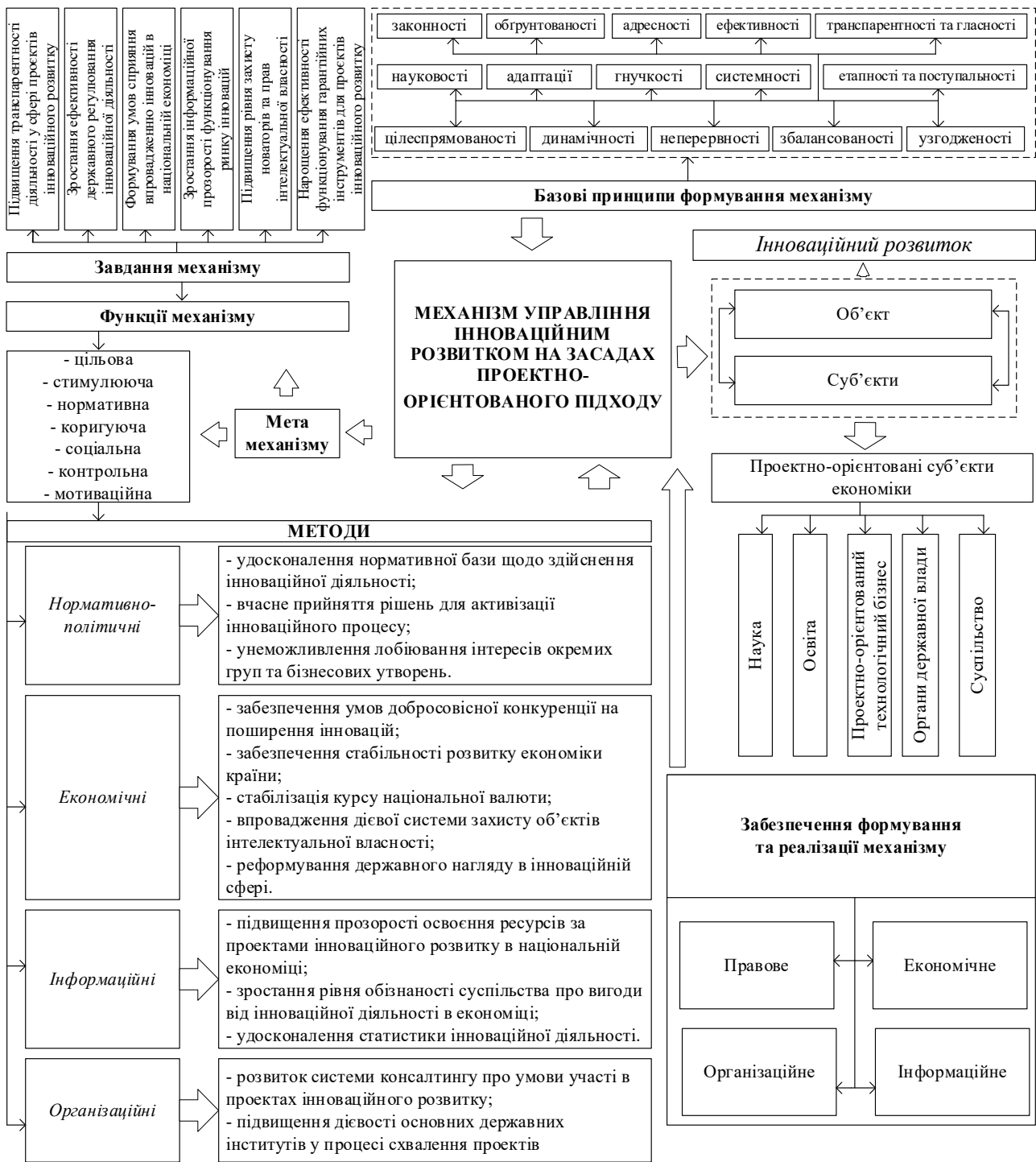

Рис. 2. Структурна схема механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу

в умовах жорстких обмежень за витратами, термінами і якістю, забезпечення ефективного та конкурентного розвитку на всіх рівнях національної економіки. Позитивні тренди щодо зростання інноваційного рівня розвитку економіки свідчать про ефективність функціонування такого механізму та злагоджену взаємодію його основних компонентів. Досягнення його мети можливе лише через виконання сукупності завдань. Функціонування механізму управління інноваційним розви-

тком на засадах проектно-орієнтованого підходу можливе лише за умови дотримання в процесі його формування та функціонування основних принципів розробки та роботи такого механізму. Разом з тим, вбачається за доцільне стверджувати, що окреслені для механізму принципи повинні бути похідними від загальних принципів управління економікою. Базуючись на розгляді основних наукових підходів, висвітлених у наукових виданнях, матеріалах фахових досліджень сукупність

принципів механізму управління інноваційним розвитком національної економіки на засадах проектно-орієнтованого підходу формують наступні:

– *принцип законності*, обумовлює змогу забезпечувати функціонування механізму та основних учасників інноваційного розвитку виключно в діючих нормах та законних межах;

– *принцип «розумної» обґрунтованості*, обумовлює межі державної підтримки розвитку окремих учасників інноваційних процесів в економіці, не впливаючи на обмеження у функціонуванні інших, а також інших економічних та соціальних програм в економіці країни;

– *принцип ефективності* – впровадження механізму повинно відбуватися через постійний моніторинг доцільності використання тих або інших його методів та інструментів з орієнтиром на досягнення запланованих результатів. Це можна оцінити за допомогою використання сукупності кількісних показників аналізу поточного стану функціонування окремих сегментів інноваційної системи. Проекти інноваційного розвитку повинні бути спрямовані на зростання ефективності при паралельному зменшенні масштабів їх ресурсомісткості;

– *принцип адресності (основаного на принципі економічності)*, який передбачає першочергову підтримку тим проектам інноваційного розвитку, які зможуть принести сукупну вигоду для національної економіки;

– *принцип транспарентності та гласності*, який передбачає надання державної допомоги виключно на конкурсних та договірних засадах, максимально прозоре оприлюднення результатів впровадження механізму, уникнення різких змін правил ведення бізнесу у сфері реалізації проектів інноваційного розвитку. Підвищення рівня інформаційної прозорості діяльності органів державної влади, та окремих суб'єктів господарювання.

– *принцип науковості* передбачає забезпечення умов для наукового обґрунтування розробки та реалізації механізму на основі сформульованої теоретико-методологічної бази. Це стосується використання сучасних науково обґрунтованих методів аналізу, прогнозування, реформування, що дають змогу цілісно визначити об'єкти трансформації, розробити заходи його подальшого розвитку та обґрунтувати наслідки від їх впровадження.

– *принцип адаптації* передбачає необхідність врахування всієї сукупності факторів та передумов інноваційного розвитку при розробці та реалізації механізму;

– *принцип гнучкості* враховує, що механізм не є сталою сукупністю елементів, а повинен динамічно розвиватися згідно із трансформаційними перетвореннями в самій економічній системі з урахуванням турбулентності зовнішнього середовища, адаптуватися до нових умов функціонування учасників проектів інноваційного розвитку.

Це вимагає вибору тих методів та інструментів, які найкращим чином будуть сприяти такому процесу на різних етапах інноваційних зрушень.

– *принцип системності*, цей принцип повинен бути основою всієї структури механізму і враховувати елементну, процесну, функціональну та цільову складові, тобто його дія повинна бути системною. За допомогою системного підходу важливо обґрунтувати зв'язки між основними компонентами такого механізму. Комплексний підхід до його побудови дає змогу визначити особливості використання різних методів для досягнення конкретно визначених у механізмі завдань щодо проектних цілей інноваційного розвитку;

– *принцип цілеспрямованості* обумовлює необхідність дії всього механізму в рамках чіткої, обґрунтованої та досяжної цілі щодо розвитку кожного конкретного проекту інноваційного розвитку;

– *принципи етапності та поступальності* передбачає, що управлінські функції щодо забезпечення реалізації проектів інноваційного розвитку в рамках механізму здійснюватимуться згідно із визначеними етапами, стадіями та без зайвого хаосу та з усвідомленням ризиків досягнення запланованих цілей.

– *принцип динамічності* обумовлює важливість урахування змін окремих складових механізму відповідно до тенденцій трансформації умов функціонування національної економіки. Враховуючи, що проектам інноваційного розвитку притаманна невизначеність внаслідок створення, існування та завершення у певному у відкритому економічному середовищі, то досягнення запланованих цілей таких проектів може відбуватися не завжди за запланованою траєкторією.

– *принцип неперервності* – механізм повинен функціонувати неперервно та змінюватися залежно від поточних ситуацій трансформації діяльності основних суб'єктів як учасників проектів інноваційного розвитку. Враховуючи природу інноваційного розвитку, функціонування такого механізму є об'єктивно необхідною умовою та повинно відбуватися постійно. Це також зумовлено неперервністю інноваційного процесу у ринковій економіці.

– *принцип збалансованості* передбачає застосування відповідного методологічного інструментарію досліджуваного механізму, що має сприяти розвитку всіх учасників інноваційного процесу.

– *принцип узгодженості* орієнтований на використання різних інструментів та методів механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу на основі створення однакових умов для всіх учасників проектів інноваційного розвитку і розвиток окремих з них не повинен відбуватися через погіршення умов діяльності інших. Дотримання цього принципу можливе лише через оцінку рівня суголосності ефектів від

діяльності всіх суб'єктів залучених в інноваційні проекти, які плануються отримати при впровадженні конкретних заходів інноваційного розвитку національної економіки.

Для впровадження розробленого механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу важливою складовою є забезпечення такого процесу необхідним забезпеченням. До його основних блоків віднесено такі: правовий, економічний, організаційний, інституційний та інформаційний. Їх поєднання дозволяє створити умови для подальшого впровадження стратегічних заходів підвищення інноваційного рівня розвитку національної економіки.

Висновки з проведеного дослідження.

Питання побудови механізму управління інноваційним розвитком національної економіки на засадах проектно-орієнтованого підходу як цілісної системи базових елементів визначається актуальною проблемою дослідження внаслідок ускладнення технологій у середовищі функціонування суспільства, появи принципово нових технологічних рішень та необхідність їх своєчасного використання у практичній діяльності.

Розгляд змістовних характеристик в межах основних підходів до розкриття сутності механізму, дало підстави для формулювання авторській інтерпретації цього поняття як сукупність взаємопов'язаних компонентів, що забезпечують можливість реалізації процесу підвищення рівня інноваційності в суспільстві, що сприяє розвитку національної економіки.

Розглядаючи архітектоніку механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу, виділені принципи його формування, а також розширено перелік класичних функцій за рахунок врахування специфічних цілей інноваційного розвитку. Визначено перелік основних функцій та механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу надано їх характеристики, серед яких: цільова, стимулююча, нормативна, коригуюча, соціальна, контрольна, мотиваційна.

Обґрунтовано, що для впровадження розробленого механізму управління інноваційним розвитком на засадах проектно-орієнтованого підходу важливою складовою є забезпечення такого процесу необхідним забезпеченням. До його основних блоків віднесено такі: правовий, економічний, організаційний, інституційний та інформаційний. Їх поєднання дозволяє створити умови для подальшого впровадження стратегічних заходів підвищення інноваційного рівня розвитку національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Рибак С.О., Лазебник Л.Л. Таксономія дефіцитної фінансової сфери. *Економічна теорія*. 2007. № 2. С. 34–45.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Бевзюк Н.А. Поняття та складові інвестиційного механізму розвитку підприємства. *Міжнародний науковий журнал. Економічні науки*. 2015. № 2. С. 15–21.
4. Ковбасюк Ю.В. Державне управління : підручник : у 2 т. / ред. кол. : Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови) та ін. Київ, Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
5. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : курс лекций. 3-е изд., доп. Москва : Омега-Л, 2005. 584 с.
6. Бакуменко В.Д., Безносенко Д.О. Виявлення комплексу проблем державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України, розробка пропозицій щодо вдосконалення системи державного управління цими процесами: науково-дослідна робота. НАДУ при Президенті України; Ц-тр навчання і досліджень з європейської та євроатлантичної інтеграції України. *Вісник державної служби України*, 6-15, 2007. URL: <http://www.napa-eurostudies.org.ua/2-2.rtf> (дата звернення: 10.01.2018).
7. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
8. Кравченко О.М. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізм державного управління». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2009. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=56> (дата звернення: 12.01.2018).
9. Рудницька Р.М., Сидорчук, О.Г., Стельмах, О.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / за наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.
10. Малиновський В.Я. Державне управління : навч. посіб. 2-ге вид., доп. та перероб. Київ : Атіка, 2003. 576 с.
11. Федорчак О.В. Класифікація механізмів державного управління. Демократичне врядування: науковий вісник. 2008. Вип. 1. URL: http://vivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf (дата звернення: 13.01.2018).
12. Федоренко В.Г., Діденко О.М., Руженський М.М., Іткін, О.Ф. Політична економія : підручник / за наук. ред. В.Г. Федоренка. Київ : Алерта, 2008. 487 с.
13. Шеремет О.О. Удосконалення організаційно-економічного механізму діяльності АТ харчової промисловості України : дис. ... канд. ек. наук : 08.06.01 / Український державний університет харчових технологій. Київ, 2001. 210 с.
14. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки. Київ : Знання, 2006. 2013 с.